

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum virtutes morales possint esse sine charitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

xionem uirtutum moralium, & merito : quia uirtutes morales perficiunt appetitum respectu finis : & ex supradictis constat, quod appetitus ex hoc qd proprium eius obiectum est finis, habet qd sic primum moues ad exercitium. Perfectio igitur uirtutum moralium spectat ad perfectionem appetitus ut mouentis ad exercitium, ac per hoc, ut mouentis rationem, ac per hoc ut inchoatis prudentiam quae est in ratione, ut mota ab appetitu. Prudentia uero, quia formas dat agibilib' sub quibus formis agibilib' a potestate rationi consona, bonos efficiunt habitus, qui sunt uirtutes, perficit intellectum quatenus motus est ad speciem, ac per hoc quatenus motus est appetitus ex parte obiecti ad uirtutes morales. Quia igitur mutua est motio rationis, & appetitus, & prudentia in ratione, & uirtutes morales in appetitu spectant ad illas mutuas motiones, hinc prouenit, ut prudentia & morales uirtutes mutua quoque connexionem sint dependentes. Ethic eleua lector mentis oculos in celsitudinem admirabile doctrinae huius diuini doctoris, etiam in his minimis resoluatis in prima principia.

¶ In responsione ad quartum in eodem articulo, nota Nouit, quod hinc habes duplicem differentiam inter artem & prudentiam, ex qua fit quod artes non sunt connexae prudentiae uero non solum connexae, sed una prima est, quia ars respicit factibilia uno modo tantum, scilicet materia, prudentia uero respicit agibilia dupliciter scilicet ut materiam, & ut principia. Secunda est, quod etiam stado utrobique infra rationem materiam, factibilia non sunt connexa, ut error in uno redundet in aliud : agibilia autem sic sunt ordinata, quod error in uno errorem induceret in alio, ut ex praedictis patet.

ria speculatiua non potest haberi sine intellectu principiorum, ita nec prudentia sine uirtutibus moralibus, ex quo manifeste sequitur, uirtutes morales esse connexas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uirtutum moralium quaedam perficiunt hominem secundum communem statum scilicet quantum ad ea quae communiter in omni uita hominum occurrunt agenda. vnde oportet, qd homo simul exercitetur circa materias omnium uirtutum moralium. Et si quidem circa omnes exercitetur bene operando, acquirere habitus omnium uirtutum moralium. Si autem exercitetur bene operando circa unam materiam, non autem circa aliam puta bene se habendo circa iras, non autem circa concupiscentias, acquirere quidem habitum aliquem ad refranandum iras, qui tamen non habebit rationem uirtutis propter defectum prudentiae, quae circa concupiscentias corrumpitur : sicut etiam naturales inclinationes non habent perfectam rationem uirtutis, si prudentia desit. Quaedam uero uirtutes morales sunt, quae perficiunt hominem secundum aliquem eminentem statum, sicut magnificentiam & magnanimitas. Et quia exercitium circa materias harum uirtutum non occurrit uniuersis communiter, potest aliquis habere uirtutes morales sine hoc, qd habitus harum uirtutum habeat actum, loquendo de uirtutibus acquisitis : sed tamē acquisitis alijs uirtutibus habet istas uirtutes in potentia propinqua. Cum enim aliquis per exercitium adeptus est liberalitatem circa mediocres donationes & superueniat ei abundantia pecuniarum, modico exercitio acquirere magnificentiam habitum, sicut Geometer modico studio acquirat scientiam alicuius conclusionis, quam nunquam considerauit. Illud autem habere dicimus, quod in promptu est, ut habeamus, secundum illud Philosophi in 2. Physic. Quod parū deest, quasi nihil deesse uidetur. Et per hoc patet responsio ad secundū.

AD TERTIVM dicendum, quod uirtutes intellectuales sunt circa diuersas materias adiuuicem non ordinatas, sicut patet in diuersis scientiis, & artibus : & ideo non inuenitur in uirtutibus moribus existentibus circa passiones & operationes, quae manifeste habent abiuuicem ordinem. Nam omnes passiones, a quibusdam primis procedentes, scilicet amo-

re & odio, ad quasdam alias terminantur scilicet delectationem & tristitiam. Et similiter omnes operationes, quae sunt uirtutis moralis materia, habent ordinem adiuuicem, & etiam ad passiones; & ideo tota materia moralium uirtutum sub una ratione prudentiae cadit. Habent tamen omnia intelligibilia ordinem ad prima principia, & secundum hoc omnes uirtutes intellectuales dependent ab intellectu principiorum, sicut prudentia a uirtutibus moralibus, ut supra dictum est. Principia autem uniuersalia, quorum est intellectus principiorum, non dependent a conclusionibus, de quibus sunt reliquae intellectuales uirtutes, sicut morales dependent a prudentia, eo quod appetitus mouet quodammodo rationem, & ratio appetitum, ut supra dictum est.

AD QVARTVM Dicendum, quod ea ad quae inclinatur uirtutes morales, se habent ad prudentiam sicut principia, non autem factibilia se habent ad artem sicut principia, sed solum sicut materia. Manifestum est autem, quod etsi ratio possit esse recta in una parte materiae, & non in alia, nullo tamen modo potest dici ratio recta, si sit defectus cuiuscunque principii. sicut si quis erraret circa hoc principium, Omne totum est maius sua parte, non posset habere scientiam geometricam, quia oporteret multum recedere a ueritate in sequentibus. Et praeterea, agibilia sunt ordinata adiuuicem, non autem factibilia, ut dictum est : & ideo defectus prudentiae circa unam partem agibilibus, induceret defectum etiam circa alia agibilia, quod in factibilibus non contingit.

ARTICVLVS II.

Utrum uirtutes morales possint esse sine charitate.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod uirtutes morales possint esse sine charitate. Dicitur enim in li. sententiarum Prosperi, quod omnis uirtus praeter charitatem, potest esse communis bonis & malis : sed charitas non potest esse nisi in bonis, ut dicitur ibidem. ergo aliae uirtutes possunt haberi sine charitate.

¶ 2. Praet. Virtutes morales possunt acquiri ex actibus humanis, ut dicitur in 2. Ethic. sed charitas non habetur nisi ex infusione, secundum illud Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. ergo aliae uirtutes possunt haberi sine charitate.

¶ 3. Praet. Virtutes morales conueniuntur adiuuicem, in quantum dependent a prudentia; sed charitas non dependet a prudentia, immo prudentia excedit, secundum illud Eph. 3. Supereminentem scientiam charitatem Christi. ergo uirtutes morales non conueniuntur charitati, sed sine ea esse possunt.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Io. 3. Qui non diligit, manet in morte: sed per uirtutes perficitur uita spiritualis. ipsae uero sunt quibus recte uiuitur, ut Aug. dicit in 2. de liber. arbit. ergo non possunt

In corp. art.

q. 9. ar. 1. & q. 58. ar. 5. ad 1.

Ad 3. arg. p. cedens. Int. q. 71. ar. 4. co. & q. 23. ar. 7. & q. 51. arti. 2. co. & q. 107. ar. 2. ad 2. & uer. q. 14. ar. 6. & uirt. q. 2. art. 3. ad 2. & quol. 12. art. 23. 6. m.

¶ Super quatuor sexagesima articulum secundum.

¶ In ar. 2. eiusdem q. 5. q. aduerte tria primo duplicem differentiam ad propositum inter morales in suis & acquisitas, quia in suis perficiuntur in ordine ad ultimum suum simpliciter, acquisite uero in ordine ad ultimum suum in genere scilicet boni humani: puta felicitatis positae in 10. Ethicorum. Et ex secundo differunt, quia morales infuse sunt uirtutes simpliciter: acquisite uero non sic contrarium, ut in calce Perihermenias dicitur, & uniusquisque uerum dicat, si secundum casum ad ipsum spectantes recte iudicet, continet quod de eodem diuersi iudicia sic diuersa proferant, ut uideantur contraria, non tamen sunt, ut patet si de infirmo medicus iudicet futuram mortem ex egritudine, de quo quia circumstantiae

li. 3. Eth. 6. 2. 10. 5.

e. 18. & 19. 60. 1.

stantie promittunt lo-
gam uitam, astrolo-
gus diuini uictu-
rum dixerit, uterque
enim secundum cau-
sas proprias iudi-
cium uerum protu-
lit, & hoc pacto acci-
dit in proposito, quo-
niam de uirtutibus
moralibus acquisitis
si secundum huma-
nas causas iudicium
fiat, dicuntur & sunt
inter maxima bona
hominis, & simplici-
ter uirtutes, & hoc
spectat ad morale.
Si autem de eisdem
iudicandum sit secun-
dum supernaturales
& diuinas causas, sic
sunt & dicuntur uir-
tutes secundum qd,
& hoc spectat ad
theologum. Vnde si
non uis in hac re er-
rare, aut despici tan-
quam uoluntarius
creator uirtutum, at-
tende quo habitu ac-
cinctus, naturali sci-
ficer, an diuino de
his loquatur, & in
quolibet uenerare
ueritatem etiam ab
solute prolata, quia
subintelligitur i qua
liber arte & scientia,
quod gaudet pro-
priis. Secundo aduer-
te, quod sicut pruden-
tia acquisita pendet
a uirtutibus morali-
bus, tanquam a pro-
ximis principijs sta-
bilientibus proxi-
mos prudentia fines
& ab appetitu natu-
rali felicitatis: tan-
quam a primo prin-
cipio stabilienti ulti-
mum finem huma-
num, ita prudentia su-
pernaturalis depen-
det a moralibus in-
fufis tanquam a pro-
ximis principijs fi-
nes proximos super-
naturales afferenti-
bus, & a charitate ta-
quam a primo prin-
cipio ultimum su-
pernaturalem finem in
appetitu firman-
te. Tercio aduerte, quod
hic author ponit uir-
tutes morales acqui-
sitas in Gentilibus
multas, ut cum infe-
rius de necessitate
gratie ad opera mo-
raliter perfecta, &
de actionibus infide-
lium erit sermo, non
erres putando, quod
hic sermo fuerit de
uirtutibus secundu-
se, & non in natura
lapla. Quamuis enim
praesens sermo sit de
uirtutibus, secundu-
se, quia tamen author ip-
se expresse applicat

esse sine dilectione charitatis.
RESPON. Dicendum, qd sicut
supra dictum est. Virtutes mora-
les prout sunt operatiue boni in
ordine ad finem, qui non excedit
facultatem naturalem hominis,
possunt per opera humana acquiri:
& sic acquisite sine charitate esse
possunt, sicut fuerunt in multis
Gentilibus. Secundum autem qd
sunt operatiue boni in ordine ad
ultimum finem supernaturalem,
sic perfecte & uere habent ratione
uirtutis, & non possunt humanis
actibus acquiri, sed infunduntur
a Deo; & huiusmodi uirtutes mo-
rales sine charitate esse non possunt.
Dictum est enim supra, qd alia
uirtutes morales non possunt esse
sine prudentia, prudentia autem
non potest esse sine uirtutibus mo-
ralibus, in quantum uirtutes mo-
rales faciunt bene se habere ad quos-
dam fines, ex quibus procedit ratio
prudentie. Ad rectam autem ratio-
nem prudentie multo magis requi-
ritur, quod homo bene se habeat cir-
ca ultimum finem, quod fit per
charitatem, quam circa alios fines
quod fit per uirtutes morales, si-
cut ratio recta in speculatiuis maxi-
me indiget primo principio inde-
monstrabili, quod est, contra dicto-
ria non simul esse uera. Vnde ma-
nifestum fit, quod nec prudentia
infusa potest esse sine charitate,
nec alia uirtutes morales conse-
quenter, quae sine prudentia esse
non possunt. Patet igitur ex dictis,
qd sole uirtutes infusae sunt perfe-
ctae, & simpliciter dicendae uirtu-
tes, quia bene ordinant hominem
ad finem ultimum simpliciter, al-
lia uero uirtutes scilicet acquisite,
sunt secundum quid uirtutes, non
autem simpliciter, ordinant enim
hominem bene respectu finis ulti-
mi in aliquo genere, non autem
respectu finis ultimi simpliciter.
Vnde Roman. decimo quarto su-
per illud: Omne quod non est ex
fide, peccatum est, dicitur glossa. Au-
gu. Vbi deest agnitio ueritatis, falsa
est uirtus etiam in bonis mori-
bus.
AD PRIMUM ergo dicendum,
quod uirtutes ibi accipiuntur secun-
dum imperfectam rationem
uirtutis: alioquin si uirtus mora-
lis secundum perfectam rationem
uirtutis accipitur, bonum facit ha-
bentem, & per consequens in ma-
lis esse non potest.
AD SECVNDVM Dicendum, qd
ratio illa procedit de uirtutibus mo-
ralibus acquisitis.
AD TERTIVM dicendum, qd et si
charitas excedat scientiam & pruden-
tiam, tamen prudentia dependet

Fa charitate, ut dictum est: & per
consequens omnes uirtutes mo-
rales infusae.

ARTICVLVS III.

Utrum charitas possit esse sine alijs uir-
tutibus moralibus.

AD TERTIVM sic procedi-
tur. Videtur, quod charitas
sine alijs uirtutibus moralibus ha-
beri possit. Ad id enim ad quod
sufficit unum, indebitum est qd
plura ordinentur: sed sola charitas
sufficit ad omnia opera uirtutis
implenda, ut patet per id quod di-
citur primae ad Corinth. 13. Char-
itas patiens est, benigna est &c.
ergo uidetur quod habita charitate, aliae uirtutes
perfluerent.

¶ 2. Praet. Qui habet habitum uirtutis, de facili opera-
tur ea quae sunt uirtutis, & ei secundum se placet,
unde & signum habitus est delectatio quae fit in ope-
re, ut dicitur in 2. Ethic. sed multi habent charitatem
absque peccato mortali existentem, qui tamen diffi-
cultatem in operibus uirtutum patiuntur, neque eis
secundum se placet, sed solum secundum quod re-
feruntur ad charitatem. ergo multi habent charita-
tem, qui non habent alias uirtutes.

¶ 3. Praet. Charitas in omnibus sanctis inuenitur. sed
quidam sunt sancti, qui tamen aliquibus uirtutibus
carent. dicit enim Beda, quod sancti magis humilia-
tur de uirtutibus quas non habent, quam de uirtu-
tibus quas habent gloriantur. ergo non est necessa-
rium, quod qui habet charitatem, omnes uirtutes
moralis habeat.

SED CONTRA est, qd per charitatem tota lex imple-
tur. Dicitur enim Ro. 13. quod qui diligit proximum, se-
gem impleuit. sed tota lex impleri non potest, nisi
omnes uirtutes morales; quia lex praecipit de omni-
bus actibus uirtutum, ut dicitur in 5. Ethicor. ergo
qui habet charitatem, habet omnes uirtutes mor-
ales. Aug. etiam dicit in quadam epistola, qd charitas
includit in se omnes uirtutes cardinales.

RESPON. Dicendum, qd cum charitate simul inueni-
untur omnes uirtutes morales, cuius ratio est: quia
Deus non minus perfecte operatur in operibus gra-
tiae, quam in operibus naturae. Sic autem uidemus in
operibus naturae, qd non inuenitur principium aliquo-
rum operum in aliqua re, quin inueniantur in ea quae
sunt necessaria ad huiusmodi opera perficienda: sicut
in animalibus inueniuntur organa, quibus perfici
possunt opera, ad quae peragenda anima habet posse-
statem. Manifestum est autem quod charitas, in qua
tota lex ordinatur hominem ad finem ultimum, est prin-
cipium omnium bonorum operum, quae in finem
ultimum ordinari possunt: unde oportet quod cum
charitate simul infundantur omnes uirtutes mora-
les, quibus homo perficit singula genera bonorum
operum. & sic patet, quod uirtutes morales infusae
non solum habent connexionem propter pruden-
tiam, sed propter charitatem: & quod qui amittit
charitatem per peccatum mortale, amittit omnes
uirtutes morales infusas.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd ad hoc qd actus
inferioris potentiae sit perfectus, requiritur qd non so-
lum ad sit perfectio in superiori potentia, sed et in in-
feriori. Si enim principale agens debito modo do-
beret,

eum ad Gentiles sine
charitate, oportet hanc
sufficere doctrinam
etiam in natura
ma, qualis fuit in Ge-
tilibus huiusmodi.

¶ Super quosdam
65. articulum
tium.

¶ Artic. 3. eiusdem
quae est 6. nihil est
currit scribendum,
quod hic articulus de
connexionem ad
illum de necessitate
earundem moralium
infusarum cu sequen-
ti, & econuerso, ut in
quae 63. superius pa-
ter &c.

Habetur ad
Ro. 14. i. g.
ordina. In-
uenitur ex li-
sent. qd sunt
ex Aug. de-
serpte cap.
106. 19. 3.